

روایت تهران

ندای پیروزی از خیابان پیروزی

با گذشت بیش از ۴۰دهه از پیروزی انقلاب اسلامی، خاطره روزهای سرنوشت‌ساز آن دوران همچنان در ذهن کسبه و ساکنان خیابان پیروزی زنده و ماندگار است. این خیابان شاهد لحظه‌هایی تاریخی بود که نقش‌مهمی در روند پیروزی انقلاب ایفا کرد. روزی که افسران و همافران پادگان نیروی هوایی به جمع مبارزان انقلابی پیوستند، به‌عنوان یکی از نقاط عطف این خیابان در حافظه جمعی مردم ثبت شده است. همچنین تصرف پادگان نیروی هوایی توسط اهالی این محله، از دیگر رویدادهای مهمی است که نام خیابان پیروزی را با خاطرات مبارزه گره زده است. روز ششم بهمن سال ۱۳۵۷ نیز نظامیان این پادگان با لباس فرم به خیابان آمدند و با سر دادن شعار «دروغ بر خمینی»، حمایت آشکار خود را از نهضت انقلاب اسلامی اعلام کردند؛ صحنه‌ای که برای همیشه در تاریخ این خیابان ماندگار شد. پس از پیروزی انقلاب اسلامی، خیابانی که در دوران قاجار دوشان تپه و در دوره پهلوی فرح آباد نام داشت، به یاد آن روزهای پرشور و شیرین، خیابان پیروزی نامگذاری شد؛ نامی که با زتاب‌دهنده خاطرات و نقش تاریخی این خیابان در مسیر انقلاب است.

یادبود یک روز تاریخی

خیابان ۱۲ فروردین همچنان خاطره رشادتها و ایستادگی مبارزان انقلابی و دانشجویان دلیر را در خود زنده نگه داشته است؛ کسانی که در روزهای پر تنش منتهی به پیروزی انقلاب اسلامی، خیابان‌های اطراف دانشگاه تهران را به صحنه روبراوبی با رژیم طاغوت بدل کردند. این محدوده در آن ایام، یکی از کانون‌های اصلی مبارزه و حضور فعال نیروهای انقلابی به شمار می‌رفت و نقش مهمی در تحولات آن روزها ایفا کرد. ۴۷ روز پس از پیروزی انقلاب اسلامی، در دوازدهم فروردین سال ۱۳۵۸، مردم ایران با حضور گسترده، پای صندوق‌های رای رفتند تا با رأی خود، بر این اصل تأکید کنند که معیار اصلی، خواست ملت است و جمهوری اسلامی تنها انتخاب آنان محسوب می‌شود. این مشارکت تاریخی، نقطه عطفی در تثبیت نظام نوپای جمهوری اسلامی بود. در پی برگزاری این همه‌پرسی سرنوشت‌ساز و به پاس نقش خیابان روبه‌روی دانشگاه تهران در روزهای پرشور انقلاب و فداکاری مبارزان، این خیابان به ۱۲ فروردین تغییر نام یافت؛ نامی که برای همیشه یادآور آن روز تاریخی و اراده ملت ایران باقی ماند.

میعادگاه انقلابیون

بیشتر راهپیمایی‌های بزرگ و تأثیرگذار دوران پیروزی انقلاب اسلامی در مسیری بین دو میدان مهم تهران برگزار می‌شد. مبدأ بسیاری از این حرکت‌های تاریخی میدان امام حسین(ع) بود و میدان انقلاب به‌عنوان میعادگاه انقلابیون از چهار گوشه شهر نقش مهمی ایفا می‌کرد. مردم تهران در همان روزها، اهمیت این میدان را در ثبت تاریخ نگاشتند و یادآوری فداکاری‌های مبارزان و دانشجویان دانشگاه تهران در آن کردند و به پاس ایستادگی آنان، نام آن را میدان انقلاب گذاشتند. یکی از تصاویر ماندگار این میدان در روزهای انقلاب، سرنگونی مجسمه شاه در مرکز آن بود؛ میدانی که در آن زمان با نام میدان مجسمه یا ۲۴ اسفند شناخته می‌شد. این لحظه تاریخی نه‌تنها نمادی از تغییر و تحولات سیاسی بود، بلکه نشان‌دهنده شور و شعور انقلابی مردم و حضور فعال آنان در مسیر پیروزی انقلاب به‌شمار می‌رفت. از آن روز به بعد، میدان انقلاب به‌عنوان یکی از میداین کلیدی و نمادین تهران و لحظات پرشور تاریخ انقلاب باقی ماند.

به یاد آن دهکده کوچک

خیابان نوفل لوشاتو که بیش از پیروزی انقلاب اسلامی با نام چرچیل شناخته می‌شد، یادآور روزهای سرنوشت‌ساز انقلاب است. شاید این خیابان به اندازه میدان‌های انقلاب و آزادی شاهد راهپیمایی‌های گسترده و تجمعات میلیونی مبارزان نبوده‌باشد، اما نام نوفل لوشاتو، مانند ماشین زمان، رهگذران را به روزهای پرشور پیروزی انقلاب می‌برد. در آن روزها، معمار کبیر انقلاب اسلامی، پس از ۱۱۶ روز اقامت در این دهکده کوچک، مورد استقبال تاریخی مردم قرار گرفت و از نوفل‌لوشاتو به تهران بازگشت. نام نوفل‌لوشاتو، علاوه بر یادآوری یک خیابان، یادگار پیوند مردم با انقلاب و حضور مؤثر رهبری انقلاب در جریان شکل‌گیری رویدادهای تاریخی است و به رهگذران اجازه می‌دهد لحظاتی کوتاه‌اما پرمعنا از تاریخ پر جنب‌وجوش آن دوران را تجربه کنند.

کتاب «روز آزادی زن» تاریخ شفاهی نخستین راهپیمایی و تظاهرات زنان در جریان انقلاب اسلامی و قیام ۱۷ دی ۱۳۵۶ پانوان در مشهد است. این کتاب را سمیه ذوقی نوشته و توسط انتشارات راه بار منتشر شده است. کتاب روز آزادی زن شامل ۸فصل است که یک فصل آن به اسناد و تصاویر اختصاص دارد.

مذاکره با ارتش

وقایع چهارشنبه ۱۸ بهمن ۱۳۵۷

سروش جنبانی | روزنامه‌نگار |
گزارش
سیر تحولات بعد از ورود امام به‌میهن چنان شتاب گرفت که قدرت تحلیل و واکنشش را نه تنها از دولت مستقر بلکه از دستگاه‌های دیپلماسی جهان به‌ویژه ایالات متحده سلب کرد. از وقایع مهم ۱۸ بهمن ۵۷می‌توان به حمایت‌های گسترده مردمی از دولت موقت، استقرار بازرگان در مدرسه علوی کنار امام، مصاحبه بختیار با رادیو بی‌بی‌سی و تجمع طرفداران وی در امجدیه و خروج ژنرال هایزر از ایران اشاره کرد. مطلب زیر با توجه به‌سندرجات بر تال امام خمینی (ره)، بنیاد تاریخ‌پژوهی و دانشنامه انقلاب اسلامی، سایت تبیان و خبرگزاری ایبنا تنظیم شده است.

از مردم آبادان و شماری از مردم اهواز، یک میلیون نفر در مشهد، هزاران نفر از زنان و مردان شهر کرد و روستاهای اطراف، ۵۰۰ هزار نفر در کرج، ۵۰ هزار نفر در چالوس، ۵ هزار نفر در بوشهر و شهرهای کرمانشاه و شهرضا از این جمله‌اند.

امروز جلسه‌ای بین عبدالله سحابی، عباس امیرانتظام، بختیار و سپهبد قره‌باغی رئیس ستاد ارتش، انجام شد. در این ملاقات، سحابی و امیر انتظام درصدد برمی‌آیند که بختیار را راضی به استعفا کنند. بختیار با این امر مخالفت می‌کند و با هماهنگی قبلی باقره‌باغی و تیمسار مقدم، از آنان می‌خواهد که از دولت وی حمایت کنند. دکتر کریم سنجابی اعلام کرد: تبادل نظر بین شاپور بختیار و رئیس دولت موقت برای حل و فصل مسأله‌تأمین مسائل فعلی ایران ادامه دارد. رادیو لندن هم خبر داد که گفت‌وگو میان جنبش آیت‌الله خمینی و ارتش جمع طرفداران بختیار یا اجتماع طرفداران قانون اساسی در ورزشگاه امجدیه (شهید

شیرودی) در این روز اتفاق افتاد. مسعود بهنود، نویسنده و روزنامه‌نگار، در کتاب «۲۷۵ روز بازرگان» می‌نویسد: «جمعیتی از طرفداران قانون اساسی با اجتماع در امجدیه اعلام داشتند که فردا در تهران تظاهرات آرامی بر پا می‌کنند. یک روحانی و دو نماینده مجلس در این مراسم سخنرانی کردند. از مردم خواسته شده بود شعار فراداری از سلطنت ندهند ولی یکی دو تن از بانوان به نفع شاه و بختیار شعار دادند.» در کتاب «خاطرات حجت‌الاسلام والمسلمین ناطق نوری» آمده است: «عده‌ای از سلطنت‌طلبان در امجدیه در حمایت از بختیار جمع شده بودند. آقای بهشتی به من فرمودند: آقای ناطق شما برو آنجا. ممکن است انقلابی‌ها جلوی امجدیه جمع شوند و درگیری بین طرفداران بختیار و انقلابی‌ها به‌وجود بیاید و این خواست دولت بختیار است و نباید چنین اتفاقی بیفتد. لذا به امجدیه رفته. انقلابی‌ها آمده بودند. عصبانی بودند. از بچه‌های انقلابی درخواست کردم که متفرق شوند و آن‌جا نباشند که دشمن می‌خواهد سوءاستفاده

کتاب «لوطی انقلابی» نوشته محمد جعفر بگلو درباره زندگی اجتماعی و سیاسی طبیب حاج‌رضایی، با هدف واکاوی ابعاد مختلف زندگی این شهید انقلاب اسلامی، توسط انتشارات سوره مهر منتشر شده است. در این کتاب تلاش شده روایت جامعی از تاریخ زندگی و مبارزه طبیب حاج‌رضایی ارائه شود.

روایت تهران

پایگاه‌های انقلابی و استراتژیک در بازار

مسجد امام خمینی (ره) تهران که قبل از پیروزی انقلاب اسلامی ایران با نام‌های مسجد شاه،مسجد جامع جدید و مسجد سلطانی هم شناخته می‌شد، یکی از مساجد بزرگ تهران است که در حاشیه شمالی بازار تهران قرار دارد. این مسجد در دوران قاجار و به دستور فتحعلی‌شاه ساخته شده است که به‌دلیل قرارداشتن در بافت متر اکم تجارتی بازار تهران، جزو پر رفت‌وآمدترین مساجد ایران به شمار می‌رود. موقعیت جغرافیایی مسجد امام(ره) در قلب بازار باعث شد تا این مسجد در دوران پیروزی انقلاب اسلامی به مرکز تبادل اطلاعات و پخش اعلامیه‌ها تبدیل شود.

نظارت و کنترل شهربانی

مساجد بازار تهران به‌خصوص مسجد امام‌خمینی(ره) به‌دلیل قرار گرفتن در کانون بازار، همیشه از اعتبار و اهمیت ویژه‌ای برخوردار است و می‌توان آنها را مرکز ارتباط روحانیان و بازاریان دانست. مسجد امام(ره) در ایام انقلاب اسلامی و قبل از آن مکانی برای تبادل اطلاعات مختلف و برگزاری برخی از جلسات مردمی و پخش اعلامیه‌ها بود. در فاصله سال‌های ۱۳۴۳ تا ۱۳۵۷ هجری شمسی، در بجزبوحه انقلاب اسلامی و اوج اعتراضات مردمی، ساواک و نیروهای شهربانی این مسجد را برای جلوگیری از تظاهرات، تحت نظارت و کنترل خود قرار دادند به‌طوری که برنامه‌های وعظ و عزاداری در ایام‌های محرم و رمضان این مسجد تحت مراقبت نیروهای نظامی بر گزار می‌شد. مسجد امام‌خمینی(ره) یکی از پایگاه‌های مهم بازاریان در قیام پانزدهم خرداد ۱۳۴۲ بود؛ قیامی که حواشی فراوانی را در این مسجد به‌دنبال داشت. می‌توان گفت اعتراضات علیه انتخابات دوره بیست و یکم مجلس در همین مسجد به اوج رسید. از ویژگی‌های مهم این مسجد می‌توان به قیام ۱۵ خرداد و جریانات پس از آن تا سال ۱۳۴۳ همچنین حضور سخنرانان توانایی چون حجت‌الاسلام محمدتقی فلسفی که گاهی اوقات در این مسجد به سخنرانی می‌پرداخت، اشاره کرد.

برپایی تظاهرات ۲۵دی

در فاصله سال‌های ۱۳۴۳ تا ۱۳۵۷ این مکان تحت مراقبت مداوم ساواک و نیروهای شهربانی قرار داشت؛ با این حال، محل مناسبی برای برنامه‌های وعظ و عزاداری در ایام محرم و رمضان به شمار می‌رفت. این مسجد هم‌زمان با اوج‌گیری نهضت امام‌خمینی(ره) در سال ۱۳۵۶ از مسدود منتهی به انقلاب اسلامی در ۲۲ بهمن ۱۳۵۷ محل تجمع انقلابیون، توزیع اعلامیه و محل تبادل اطلاعات شد. البته نمی‌توان نقش انکارناپذیر مسجد امام(ره) در برپایی تظاهرات ۲۵ دی ۱۳۵۷ را نادیده گرفت.

معماری بی‌نظیر مسجد انقلابی

مسجد امام‌خمینی(ره) دومین مسجد جامع تهران است که حدود ۱۱ هزار مترمربع وسعت دارد و طبق اصول معماری سنتی ایرانی ساخته شده است. این مسجد مرعبی شکل، مجموعه‌ای از نفیس‌ترین آرائه‌ها مانند گچ‌کاری، حجاری، مقرنس و کتیبه‌های گوناگون... را در قسمت‌های داخلی و خارجی خود دارد. معماری این مسجد از نظر وسعت صحن، شبستان‌های زیبا، گنبد کاشی‌کاری، طاق‌نما، غرفه‌ها و سبزه‌درش باشکوه است. در هر یک از ۲ شبستان بزرگ مسجد ۱۲ ستون قرار دارد، همچنین ۲ مناره مسجد در طرفین ساعت دیده می‌شوند. این دو مناره با کاشی‌کاری زیباییان، به دستور ناصرالدین‌شاه قاجار به این بنا اضافه شدند. سکرو دی اصلی مسجد تحت تأثیر مسجد کاشی‌کاری است و هر کدام از درهای مسجد امام(ره) به دالاتی متصل می‌شوند.

برپایی جلسات روحانیت مبارز در مسجد شیخ عبدالحسین

مسجد و مدرسه آیت‌الله شیخ عبدالحسین تهرانی نیز از جمله مساجد تأثیرگذار در پیروزی انقلاب اسلامی است که به وصیت امیر کبیر در بازار تهران ساخته شد. امیر کبیر به آیت‌الله شیخ عبدالحسین وصیت می‌کند که پس از مرگش ثلث دارایی‌هایش را صرف ساخت مدرسه و مسجد کند. اما به‌دلیل دشمنی خاندان ناصرالدین‌شاه قاجار با امیر کبیر، این مدرسه به نام آیت‌الله تهرانی مشهور است، البته از این مسجد با نام مسجد آذربایجانی‌ها هم یاد می‌شود. این مسجد و مدرسه در زمان شروع نهضت اسلامی، یکی از مراکز مهم انقلابیون به‌حساب می‌آمد و جامعه روحانیت مبارز که در آن زمان، تازه شکل گرفته بود اغلب جلساتشان را در این مسجد و مدرسه برگزار می‌کرد. استادانی همچون آیت‌الله امامی‌کاشانی، آیت‌الله دروازه‌ای، آیت‌الله سیدرضی شیرازی و آیت‌الله صدر در آنجا دروس علوم اسلامی را تدریس می‌کردند به‌حجت‌الاسلام خرم‌آبادی و حجت‌الاسلام فلسفی هم اغلب در این مسجد و مدرسه حضور داشتند. علاوه بر تدریس و حضور استادان برجسته حوزه، رهبر معظم انقلاب هم ماه مبارک رمضان سال ۱۳۳۳، در این مسجد به منبر رفتند. در دوران مبارزات انقلابیون علیه رژیم پهلوی، طلاب این مسجد و مدرسه اعلامیه‌های امام(ام) را در بازار تهران توزیع می‌کردند. بازار تهران در آن زمان یکی از مراکز مهم انقلاب بود و اگر اتفاقی در آنجا رخ می‌داد حکومت توجهش بیشتر جلب می‌شد.